

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 107/09-17

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 23. apríla 2009 predbežne prerokoval sťažnosť D. T., K., zastúpeného advokátom JUDr. R. K., K., ktorou namieta porušenie práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007, a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť D. T. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 11. januára 2008 doručená sťažnosť D. T. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namieta porušenie práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007.

Z obsahu sťažnosti a príloh k nej pripojených vyplýva, že sťažovateľ sa v konaní vedenom pred Krajským súdom v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) pod sp. zn. 28 Cb 2/02 domáhal, aby súd zaviazal V., a. s., na zaplatenie finančnej náhrady za poškodenie jeho obchodného mena vo výške 50 000 000 Sk. Podaním zo 14. marca 2005 sťažovateľ požiadal o oslobodenie od platenia súdneho poplatku. Listom z 3. marca krajský súd vyzval sťažovateľa, aby preukázal, že jeho pomery odôvodňujú oslobodenie od platenia súdneho poplatku. Na uvedenú výzvu krajského súdu sťažovateľ odpovedal svojím podaním zo 4. apríla 2006. Krajský súd uznesením z 28. februára 2007 sťažovateľovi oslobodenie od platenia súdneho poplatku nepriznal. Na odvolanie sťažovateľa najvyšší súd uznesením sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007 prvostupňové uznesenie krajského súdu ako vecne správne potvrdil, stotožniac sa s právnym názorom krajského súdu.

S poukazom na obsah čl. 6 ods. 1 dohovoru, zdôrazňujúc slovo „spravodlivo“, sťažovateľ vyslovil názor, že *„neakceptovanie splnenia podmienok pre oslobodenie od platenia súdneho poplatku len z dôvodu, že sťažovateľ je podnikateľ... neznamenajú nič iné ako odňatie možnosti sťažovateľa konať pred súdom“*. Navyše, z odôvodnenia uznesenia najvyššieho súdu z 27. septembra 2007 (v spojení s odôvodnením prvostupňového uznesenia) *„má sťažovateľ dojem, že ako podnikateľ je občanom 2. kategórie, nakoľko ako na podnikateľa sú na neho kladené prísnejšie podmienky ako na iných občanov, ktorí podnikateľmi nie sú. Nie je predsa mysliteľné, aby v prípade, že osobné pomery sťažovateľa odôvodňujú oslobodenie od platenia súdneho poplatku, tento len preto, že je podnikateľom, od jeho platenia oslobodený nebol, naviac, pokiaľ sa sťažovateľ do svojho súčasného postavenia nedostal svojím zavinením, ale v dôsledku správania sa žalovaného.“*

Okrem už uvedeného čl. 6 ods. 1 dohovoru boli podľa názoru sťažovateľa porušené § 1, § 2 a § 3 Občianskeho súdneho poriadku.

Sťažovateľ žiadal, aby ústavný súd vydal nález:

„Základné právo sťažovateľa podľa ust. čl. 6 ods. 1 Dohovoru... na spravodlivé súdne konanie, uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky zo dňa 27. 09. 2007, sp. zn. 6 Obo 79/07, porušené bolo.

Ústavný súd... zrušuje uznesenie Najvyššieho súdu... zo dňa 27. 09. 2007, sp. zn. 6 Obo 79/07 a vec mu vracia na ďalšie konanie a rozhodnutie.

Ústavný súd Slovenskej republiky priznáva sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie vo výške 100.000,- Sk, ktoré je Najvyšší súd... povinný vyplatiť sťažovateľovi do dvoch mesiacov odo dňa nadobudnutia právoplatnosti tohoto rozhodnutia.

Najvyšší súd... je povinný nahradiť sťažovateľovi trovy tohoto konania do troch dní odo dňa nadobudnutia právoplatnosti tohoto rozhodnutia.“

Žiadosť o priznanie finančného zadosťučinenia sťažovateľ odôvodnil tým, že „keďže spravodlivosť súdneho konania a rozhodovanie súdov v súlade s ústavou a zákonmi je jedným zo základných atribútov právneho štátu a nakoľko bola dôvera sťažovateľa v právnú istotu závažným spôsobom narušená, sťažovateľovi tak vznikla morálna ujma spočívajúca tiež v pocitoch nedôvery v súdny systém a jeho účinnosť“.

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 140 ústavy podrobnosti o organizácii ústavného súdu, o spôsobe konania pred ním a o postavení jeho sudcov ustanoví zákon.

Podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) ústavný súd

návrh na začatie konania predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa skúmajúc, či nie sú dané dôvody na jeho odmietnutie podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie nemá právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

Z obsahu sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľ si v konaní pred krajským súdom uplatnil voči V., a. s., nárok na zaplatenie sumy 50 000 000 Sk z titulu finančnej náhrady za poškodenie jeho obchodného mena. Sťažovateľ podanou sťažnosťou na ústavnom súde namieta porušenie práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením najvyššieho súdu sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007, ktorý potvrdil prvostupňové uznesenie krajského súdu o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov. Podstata namietaného porušenia jeho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru spočíva predovšetkým v namietanej nesprávnosti skutkových a právnych záverov najvyššieho súdu obsiahnutých v napádanom rozhodnutí sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007.

Najvyšší súd v odvolacom konaní označeným uznesením potvrdil uznesenie súdu prvého stupňa. V odôvodnení svojho rozhodnutia okrem iného uviedol:

„Z odôvodnenia rozhodnutia súdu prvého stupňa vyplýva, že žalobca žalobou sa domáhal, aby súd zaviazal žalovaného zaplatiť mu finančnú náhradu za poškodenie obchodného mena vo výške 50 000 000,- Sk, pričom požiadal o priznanie oslobodenia od platenia súdnych poplatkov.

Súd prvého stupňa vyzval žalobcu na preukázanie pomerov odôvodňujúcich oslobodenie od súdnych poplatkov.

Žalobca predložil potvrdenie čistého príjmu zamestnania (september až december 2005 vo výške 66 472,- Sk a za mesiac január a február 2006 vo výške 32 445,- Sk),

prehlásenie, že nemá príjmy z iných zdrojov, nie je vlastníkom žiadnych nehnuteľností ani iných majetkových hodnôt. Zároveň predložil Čestné vyhlásenie, že jeho podnikateľský účet v Č., a. s. bol k 21. 12. 2005 zrušený, a že v Č., a. s. má k 13. marcu 2006 na spožitrovom účte zostatok 35 710,- Sk. Žalobca tiež uviedol, že voči jeho osobe eviduje: 1/ súkromný podnik S. na U. pohľadávku vo výške 1 850 000,- USD, 2/ Sociálna poisťovňa pohľadávku vo výške 23 528,- Sk, 3/ Daňový úrad K. pohľadávku vo výške 23 202,- Sk, 4/ firma S. pohľadávku vo výške 205 000,- Sk a 5/ prepravná firma K. M. – K. pohľadávku vo výške 289 170,- Sk.

Súd prvého stupňa po preskúmaní žiadosti žalobcu s listinami dospel k záveru, že tu nie sú dôvody na oslobodenie od súdnych poplatkov. Žalobca je podnikateľ, ktorý vykonáva činnosť na vlastnú zodpovednosť, pričom pri vykonávaní svojej podnikateľskej činnosti znáša podnikateľské riziko. Dôsledky podnikateľskej činnosti nemožno prenášať formou úľav z poplatkovej povinnosti na štát. V opačnom prípade by totiž dochádzalo k zvyhodňovaniu neúspešných podnikateľov voči podnikateľom úspešným.

Skutočnosť, že žalobca sa nachádza v platobnej neschopnosti sama o sebe neodôvodňuje oslobodenie od platenia súdnych poplatkov.

Proti tomuto uzneseniu podal odvolanie žalobca v zákonom stanovenej lehote a uviedol, že namieta výšku stanoveného poplatku, keďže v spore sp. zn.: 27 C 753/2001 o zaplatenie 100 000 000,- Sk stanovil súd súdny poplatok na 202 000,- Sk.

Súd prvého stupňa nebol schopný rozhodnúť o oslobodení od súdneho poplatku niekoľko rokov (od 23. 10. 2003 do 20. 2. 2007).

Poukazuje na rozhodnutia Okresného súdu v Banskej Bystrici a Krajského súdu v Banskej Bystrici, ktorými bol oslobodený od súdneho poplatku. Žalobca ďalej uviedol, že požiadal súd prvého stupňa o prídelenie právneho zástupcu ex offo, o čom nebolo rozhodnuté. Má zato, že pomery podnikateľa sú dôvodom pre oslobodenie od súdnych poplatkov. Žalovaná strana odvolateľovi zadržáva doklady potrebné na jeho podnikateľskú činnosť.

Najvyšší súd ... prejednal odvolanie žalobcu ... a dospel k názoru, že odvolaniu nie je možné vyhovieť.

Podľa ust. § 138 ods. 1 OSP na návrh môže súd priznať účastníkovi celkom alebo sčasti oslobodenie od súdnych poplatkov, ak to pomery účastníka odôvodňujú a ak nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešne uplatňovanie alebo bránenie práva.

Ako vyplýva z cit. ust. § 138 ods. 1 OSP predpokladom pre oslobodenie sú:

a) pomery účastníka.

b) nejde o svojvoľné alebo zrejme bezúspešne uplatňovanie alebo bránenie práva.

Obe tieto podmienky musia byť splnené ak má súd priznať oslobodenie od súdnych poplatkov.

Odvolačí súd konštatoval, že prvostupňový sud skúmal pomery účastníka - žalobcu, ako jednu z podmienok pre oslobodenie od súdnych poplatkov a stotožnil sa s právnym názorom súdu prvého stupňa, že skutočnosť, že žalobca sa nachádza v platobnej neschopnosti sama o sebe neodôvodňuje oslobodenie od súdnych poplatkov, pretože ak by takáto situácia ako dôsledok neúspechu v podnikaní bol dôvod pre oslobodenie od súdnych poplatkov, išlo by o prenesenie časti rizika spojeného s podnikaním na štát.

Odvolaateľ poukazuje na rozhodnutia... súdu, ktorým bol oslobodený od súdnych poplatkov. Tieto rozhodnutia nie sú záväzné pre iné súdy prvého stupňa, a preto nie sú dôvodom nesprávnosti napadnutého rozhodnutia súdu prvého stupňa...

Žalobca je podnikateľom a ako vyplýva z jeho žaloby ide o konanie v obchodnej veci, preto súdny poplatok sa stanovuje podľa položky 2 Sadzobníka písm. a/ - spor o peňažnú pohľadávku. Súdny poplatok je stanovený percentuálnou sadzbou platnou v čase podania žaloby...

Odvolačí súd má zato, prvostupňový súd postupoval správne, keď vyzval žalobcu na zaplatenie súdneho poplatku... Či súdny poplatok v konaní pod sp. zn.: 27 C 753/01 vedený Okresným súdom Košice II bol vyrubený správne, nie je oprávnený Najvyšší súd Slovenskej republiky skúmať, keďže tento spor nie je predmetom odvolania.“

Podľa čl. 142 ods. 1 ústavy súdy rozhodujú v občianskoprávných a trestnoprávných veciach; súdy preskúmavajú aj zákonnosť rozhodnutí orgánov verejnej správy a zákonnosť rozhodnutí, opatrení alebo iných zásahov orgánov verejnej moci, ak tak ustanoví zákon.

Podľa čl. 124 ústavy ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

Podľa čl. 154c ods. 1 ústavy medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom pred nadobudnutím účinnosti tohto ústavného zákona, sú súčasťou jej právneho poriadku a majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah ústavných práv a slobôd.

Podľa čl. 6 ods. 1 prvej vety dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch.

V sťažnosti je oddelený petit od jej ostatných častí. Ústavný súd je podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde viazaný návrhom na začatie konania. Viazanosť ústavného súdu návrhom sa vzťahuje zvlášť na návrh výroku rozhodnutia, ktorého sa sťažovateľ (kvalifikovane zastúpený advokátom) domáhal. Ústavný súd môže rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovateľ domáha v petite svojej sťažnosti, a vo vzťahu k tomu subjektu, ktorý označil za porušovateľa svojich práv (čl. 2 ods. 2 ústavy).

Z ústavného vymedzenia postavenia a kompetencií všeobecných súdov a ústavného súdu v Slovenskej republike (porovnaj čl. 142 ods. 1, čl. 124 a čl. 127 ods. 1 ústavy) vyplýva, že rozhodovanie o oslobodení od platenia súdnych poplatkov v rámci občiansko/obchodnoprávných vecí patrí predovšetkým do právomoci všeobecných súdov.

Ústavný súd nie je súdom vyššej inštancie rozhodujúcim o opravných prostriedkoch v rámci sústavy všeobecných súdov. V zásade preto nie je oprávnený posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani posudzovať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol, alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil.

Do právomoci ústavného súdu v konaní podľa čl. 127 ústavy však patrí kontrola zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými

zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže posudzovať rozhodnutie všeobecného súdu, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyведенé závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné, a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (mutatis mutandis I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02, III. ÚS 271/05).

Ak nie sú splnené tieto predpoklady na preskúmanie rozhodnutí všeobecných súdov, ústavný súd nemôže dospieť k záveru o vecnej spojitosti medzi základnými právami alebo slobodami, ktorých porušenie sa namieta, a napádaným rozhodnutím všeobecných súdov. V takom prípade ústavný súd považuje sťažnosti za zjavne neopodstatnené podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde. Zjavná neopodstatnenosť teda znamená, že už pri predbežnom prerokovaní sťažnosti ústavný súd nezistí žiadnu reálnu možnosť porušenia základného práva alebo základnej slobody napadnutým rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom, prípadne postupmi, ktoré im predchádzali v konaní pred orgánmi verejnej moci, osobitne v konaní pred všeobecnými súdmi (IV. ÚS 43/04).

Otázku, či súdne konanie rešpektovalo právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (iba ktorý článok namieta sťažovateľ, pozn.), posudzuje Európsky súd pre ľudské práva so zreteľom na „osobitné okolnosti prípadu“ posudzujúc konanie ako celok (napr. rozsudky A. M. proti Taliansku, 1999, Van Mechelen proti Holandsku, 1997, Solakov proti bývalej Juhslovskej republike Macedónsko, 2001). Súčasťou obsahu práva na spravodlivé konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru je aj právo účastníka konania na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany (napr. III. ÚS 209/04, III. ÚS 95/06).

Ústavný súd v tejto súvislosti uvádza, že ako judikatúra Komisie pre ľudské práva (sťažnosť č. 6172/73, X. v. United Kingdom, sťažnosť č. 10000/83, H v. United Kingdom),

tak aj doterajšia judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva (napríklad v prípade Delcourt, resp. Monnel a Morris) pod spravodlivým súdnym procesom (fair hearing) v žiadnom prípade nechápe právo účastníka súdneho konania na preskúmanie toho, akým spôsobom vnútroštátny súd hodnotil právne a faktické okolnosti konkrétneho prípadu.

Po oboznámení sa s obsahom napádaného uznesenia najvyššieho súdu sp. zn. 6 Obo 79/07 z 27. septembra 2007 (tiež s prihliadnutím na obsah uznesenia krajského súdu sp. zn. 28 Cb 2/02 z 28. februára 2007, ktoré bolo v odvolacom konaní preskúmané) dospel ústavný súd k záveru, že zo záverov najvyššieho súdu nevyplýva jednostrannosť alebo taká aplikácia príslušných ustanovení všeobecne záväzných právnych predpisov, ktorá by bola popretím ich podstaty a zmyslu.

Ústavný súd predovšetkým konštatuje, že povinnosť zaplatiť súdne poplatky nemožno v princípe podriaďovať pod „spory o občianskych právach a záväzkoch“ podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, tak ako sú tieto spory interpretované Európskym súdom pre ľudské práva, preto priame uplatnenie záruk práva na spravodlivý proces, ktoré tento článok ustanovuje, tu neprichádza do úvahy. Sťažovateľ porušenie iných základných práv alebo slobôd nenamietal, preto ústavný súd bol viazaný sťažovateľovým návrhom.

Z obsahu sťažnosti, príloh k nej pripojených a obsahu dotknutého súdneho spisu ďalej vyplýva, že sťažovateľova žiadosť o oslobodenie od súdnych poplatkov bola podrobená dvojinštančnej súdnej kontrole.

Pokiaľ sťažovateľ namietal skutočnosť, že v iných konaniach bolo jeho žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov vyhovené, ústavný súd k uvedenému poznamenáva, že mu neprislúcha zjednocovať in abstracto judikatúru všeobecných súdov a suplovať tak poslanie, ktoré zákon č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov [§ 8 ods. 3, § 20 ods. 1 písm. b), § 21, § 22 a § 23 ods. 1 písm. b)] zveruje práve najvyššiemu súdu (resp. jeho plénu a kolégiám), keď mu okrem iných priznáva aj právomoc zaujímať stanoviská k zjednocovaniu výkladu zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (mutatis mutandis I. ÚS 17/01). Preto ak všeobecné súdy zaujímajú vo vzťahu k určitej otázke rôzne právne názory, nemožno v takomto postupe vidieť porušenie

čl. 6 ods. 1 dohovoru, keďže zaujatie stanovísk k výkladu zákonov a iných než ústavných predpisov je vo výlučnej kompetencii najvyššieho súdu.

Ústavný súd vzhľadom na to nedospel ani k názoru, že by závery najvyššieho súdu v predmetnej veci bolo možné kvalifikovať ako arbitrárne, a tak nezlučiteľné so sťažovateľom označeným článkom dohovoru. Samotná skutočnosť, že sťažovateľ sa s právnym názorom najvyššieho súdu nestotožňuje, nemôže viesť k záveru o zjavnej neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti tohto názoru a nezakladá ani oprávnenie ústavného súdu nahradiť jeho právny názor svojím vlastným.

Takýmto rozhodnutím nebolo možné porušiť sťažovateľom označené práva. Z toho vyplýva, že sťažnosť proti napadnutému uzneseniu najvyššieho súdu je zjavne neopodstatnená (§ 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

V neposlednom rade ústavný súd poukazuje na sťažovateľovu procesnú situáciu po vydaní napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, ktorá mu umožňovala v ďalšom priebehu súdneho konania účinne namietat' v sťažnosti namietané skutočnosti pre prípad, že by kvôli nezaplateniu súdneho poplatku malo dôjsť k zastaveniu konania, a tým aj k faktickému odmietnutiu žaloby sťažovateľa z procesných dôvodov (princíp subsidiarity). Sťažovateľ v takomto prípade (t. j. ak by súdny poplatok nezaplatil a konanie by bolo z tohto dôvodu zastavené) disponoval nielen riadnym (odvolanie), ale aj mimoriadnym (dovolanie) opravným prostriedkom.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 23. apríla 2009